

Hyvinvointipummit ?

GOLDING, Peter & MIDDLETON, Sue. *Images of Welfare. Press and Public Attitudes to Poverty.* Worcester, Martin Robertson, 1982. 283 s.

Näinä aikoina, jolloin Jorma Sipilän esittämän tulkinnan mukaan "sosiaalivaltiota mustaavat niin oikeistoradikaalit kuin 'kansan ystävätkin'" ja jolloin Sipilän mukaan poliittinen viestikin "on yhteinen: sosiaalipalvelujen kehittäminen on vaarallista" (Sipilä 1983, 242) kaivataan kipeästi keskustelua siitä, mikä on sosiaalivaltion kriisiä ja mikä sosiaalivaltion kritiikkiä. Kriisi ja kritiikki ovat menneet sekaisin. Sosiaalivaltio on kriisissä, mutta sen tilanteen kriittisen käännekohdan esille tuominen muuttuu "mustaamiseksi". Tarvitaan nopeasti arvostelua ja ratkaisevia päätöksiä siinä asiassa, etteivät psykologit, sosiaalityöntekijät ja muut asiantuntijat asiantunteottomasti ja itsemääräämistä rajoittaen sekaantuisi ihmisten yksityiselämään ja laajentaisi sosiaaliterapeuttista verkostoa, mutta diagnoosi muuttuukin sosiaalipalvelujen vastaisuudeksi.

Tähän asiaan tuovat englantilaiset tiedotustutkijat Peter Golding ja Sue Middleton uuden näkökulman tarkastelemalla varsin yksityiskohtaisesti erästä kriisi-kritiikki -kompleksin yhteyttä (kontekstia): hyvinvointipolitiikan imagea ja merkityksiä kypsän englantilaisen hyvinvointivaltion lehdistöjulkisuudessa.

Teoksen ehkä kiinnostavin tulos esitetään viimeisen luvun takaviitteessä numero 35. Noin vuoden 1960 paikkeilla eli silloin kun Asa Briggsin mukaan "the golden era of the welfare state" oli jo kääntynyt laskuun ilmaantui englantilaisen yhteiskunnan osajulkisuuksiin (televisio, radio, lehdistö, poliittiset puolueet) spesifi hyvinvointipalvelusten väärinkäyttöä ilmaiseva termi "welfare scrounger".

tiede&edistys

neljännesvuosittain ilmestyvä

Tutkijaliiton aikauslehti

AJANKOHTAINEN: kirjaa kansainvälisen radikaalin ja kriittisen tieteen saavutuksia tieteenrajat ylittäen.

AIKAANSA EDELLÄ: tienraivaaja monille uusille teemoille suomalaisessa keskustelussa.

AJATON: Tieteen & Edistykseen numeroista on hyötyä vielä vuosienkin kuluessa.

Tilaa joko soittamalla numeroon (90) 633 239 tai maksamalla 75 mk PS-tilille 553321-3 (Suomen Tutkijaliitto, Vuorikatu 8 A 3, 00100 Helsinki 10).

Uusille tilaajille 4/83 ilmaiseksi, opiskelijoille kolmonenkin!

MAA ON MENOSSA HUNNINGOLLE! PUMMIT JA TYHJÄNTOIMITTAJAT HALLITSEVAT! VERONMAKSAJIA RIISTETÄÄN!

KAIKKI YRITTIVÄT VAIN KEPLOTELLA! MISSÄ ON VANHA KUNNON UHRAUTUVAISUUS? MISSÄ ON VASTUUNTUNTO? KUNNIALLISSUUS?

Termi viittaa kerjääjään, vippailijaan, mankujaan ja näpistäjään ja on lähellä "spongeria" (eli happoa, siivellä eläjää ja loista), mutta se voitaneekin tässä suomentaa hyvinvointipummiksi. P.G. ja S.M. toteavat: "Termi sai tällöin hyvinvointipalveluksiin liittyvän kapean ja spesifin merkityksen, joka syrjäytti sen muut ja vanhemmat merkitykset. On epäselvää kuinka ja milloin tämä tapahtui, mutta lehdistön rooli oli tässä todennäköisesti ratkaiseva". Termillä haluttiin saattaa huonoon valoon sosiaaliturvarahojen väärinkäyttäjät ja kähveltäjät ja sitä kautta - kertomalla mahtavia yksilö- ja perhekohtaisia tarinoita työttömien Espanjan matkoista ja uusista hyvinvoivista superkerjäläisistä - koko hyvinvointivaltion systeemi, hyvinvointibyrokraatit ja jopa näiden puolustajat sosiaalipoliittikan akatemiassa (Donnison, Titmuss).

Paitsi että teos paljastaa hyvinvoinnin ja sosiaaliturvan käsittelyn lehdistössä eli 'sosiaaliuutisten anatomian' ja sitä tietä uskomattoman anti-intellektualismin englantilaisessa lehdistössä se myös avaa konstruktivisia mahdollisuuksia keskustelulle torjumalla salaliittoteoriat (journalistit hyvinvointivaltion vastustajien eunukkeina) ja välttämällä moralisointia. Miksi siis hyssytellä hyvinvointipummien tilannetta. Hyvinvointipummien ja Scrooge McDuckin eli Roope Ankan logiikat lepäävät samalla pohjalla. Scrooge

McDuck (oikeistoradikaali? neokonservatiivi? postmodernisti?) sanoo sarjakuvastripissä, että maa on menossa hunningolle, pummit ja tyhjäntoimittajat hallitsevat, veronmaksajia riistetään, kaikki yrittävät vain keplotella ja uhrautuvaisuus, vastuuntunto ja kunniallisuus ovat kadonneet, mutta ei itse maksa veroja koska turvautuu lainsäädännön suomat mahdollisuudet tuntevaan lakimieheen (vrt. Ruotsin oikeusministerin ero veropakan johdosta marraskuussa 1983). Samantyyppinen tekopyhyys on hyvinvointipummien tuomitsemisessa. Mitä muuta hyvinvointipummit tekevät kuin tiettyjä rationaalisia kalkylointeja saavuttaakseen maksimituloksen minimikustannuksin yhteiskunnassa, joka - hyvinvointiyhteiskuntanakin - perustuu juuri tämän kaliberin menestykseen.

Köyhyyden patologiat

Teoksessa on neljä osaa. Ensimmäisessä luodaan katsaus köyhyys- ja kerjäläispolitiikan ideologiaan ennen hyvinvointivaltiota. Toisessa esitetään lehdistön rooli ja funktiot sodankäynnissä hyvinvointisysteemiä vastaan. Kolmannessa tarkastellaan köyhyyden aktuaalista luonnetta. Neljännessä esitetään johtopäätökset hyvinvointi-ideologian ja joukkotiedotusvälineiden prosessista. Kaikki ovat tärkeitä osia. Jos tilanne on sellainen kuin tekijät väittävät, ts. ettei viime vuosiin

KUINKA PALJON MUUTEN
MAKSAT VEROJA...

EN YHTÄÄN! SAIN
HYVÄN LAKIMIEHEN...

saakka ole ollut olemassa sosiaalipolitiikan ja joukkotiedotusvälineiden historiaa muina kuin narratiivisina kronikoina - Suomessahan tilannetta on paikannut Heikki Lehtosen Työvoiman käytön ja uusintamisen muodot - on selvää, ettei yhdessä pikku kirjassa voida kuin raapia kenttä esiin.

Mutta se tehdään aika näyttävästi. Köyhyyden ja hyvinvoinnin "public understanding" lepäsi P.G.:n ja S.M.:n mukaan hyvinvointivaltion muodostumisprosessin asti sellaisen ajattelun varassa, jota voidaan luonnehtia tehokkuuden, moraalisuuden ja patologian kolmijalka. Ajattelussa korostuu työmarkkinoiden ja talouden tehokkuus, kapitalistisen työetiikan ja itsensä elättämisen moraalisuus ja yksilöllisten puutteiden ja vajavaisuuksien patologisuus (köyhyyden syynä). Historiallisesta jaksosta voidaan poimia joitakin kiinnostavia asioita, joista monet on kehitelty siten, että ne ovat samalla valmiita tutkimusteemoja jatkokehittelyleille.

Lehtosen kirjan lukeneille ei ole uutta se, kuinka hyväntekeväisyys hallinnollistettiin ja valtiollistettiin, kuinka se sai 'hallinnollisen vangitsemisen' (Foucault) muotoja, kuinka kiertelevä kulkurielämä pantiin kuriin, kuinka Leviathan tuli laupiaan samarialaisen tilalle, kuinka tiettyjä köyhyyden muotoja kriminalisoitiin työmarkkinoiden disiplinaariseksi ja kuinka palkkatyöläisyys synnytti raken-

teellisen pauperismin. Mutta tiesittekö, että englantilaista maisemaa dominoinut työtalo ja -laitos (workhouse) piti sisälään 1800-luvun alussa yli 300 000 ihmistä? Tiesittekö Locken ja kumppaneiden linjasta? Tiesittekö sitä, kuinka kapitalismin kehitysedellytyksiä heikennettiin ratkaisevasti omaksumalla epämoderni moraaliteoria, jolla pitkäksi ajaksi eräänlaisena residuumipolitiikkana lukittiin ja gettoistettiin köyhät paikoilleen? Sanomalehtien linja oli keskiluokkainen. 1800-luvun puolessa välissä oli jo yli 600 sanomalehteä, jotka toistivat poor law -ideologian iskusanoja ja jatkoivat ja uusinsivat yleistä hämmennystä siitä, mitä pitäisi tehdä köyhille.

Konkreettisella sosiaalitutkimuksella on tähän liittyvä toinen historia. P.G. ja S.M. käyvät varsin havainnollisesti läpi konkreettisen sosiaalitutkimuksen tulon prosessia. Aluksi se oli "savage discoveryä" ja "tilastollista voyerismia", joka oli kaukana siitä (poliittisesta aritmetiikasta), mistä se oli saanut ideansa. Siten tulivat professionaalit eli sosiaali-reformistit, jotka alkoivat tutkia sosiaalisia patologioita. Keskiluokan lehdistö oli mukana viktoriaanisessa reformismissa pyrkimällä tekemään "lukemisen arvoista oikeamielisyyttä tuottoisaksi" kannattamalla (The Times, Daily Telegraph) mm. sairaiden siirtämistä pois työtaloista. Tässä vaiheessa syntyivät tutkivan journalismin pioneirit, kuten Henry Mayhew

(Morning Chronicle), jotka olivat sosiaalisia tutkimusmatkailijoita, jotka tunkeutuivat moraalityttömyyden, vieraantuneisuuden, tautien ja rikosten maailmoin ja josta journalistiseksi linjaksi kehittyi "sivilisaation vahtikoiran" rooli. Kolmanneksi tulivat systemisoijat (Booth, Rowntree etc.), jotka erottelivat residuumin (ajelehtivät ja toivottomat joutilaat) kunnallisista työmiehistä ja määrittelivät täten ajan sosiaalisen kysymyksen (= **primääriköyhyys** eli materiaalisen turvan riittämättömyys + **sekundääriköyhyys** eli ryyppäävä, pelaava ja kerjäävä residuumi).

Fabianistien ensimmäinen pamfletti (**Why are the Many Poor**) ilmestyi vasta 1884, työtaloilla ei voitu mitään urbaanille köyhyydelle, self-helpistä (Samuel Smiles) ei ollut mihinkään, kun se ajoi oikeita tapoja muttei parempia oikeuksia, termi työtön esiintyi Oxford English Dictionaryssa vasta 1882 ja työttömyys 1888. Journalistit vain uivat tässä debattien virrassa ja yrittivät ylläpitää keskustelua, mutta sen kuluessa köyhyyden patologiat vähitellen reformoitiin profaaniksi kalvinistiseksi työetiikaksi. Sen vakiinnutti 'uusi liberalismi' (Green, Dicey, Mill): kunnan työmiehestä tuli imaginaaribrutti, "a better sort of labourer", valtiollisen hyväntekeväisyyden ideaalivastaanottaja ja sosiaalipolitiikasta tuli dispensi- eli erivapauspolitiikka, ts. erivapaus toimeentuloturvaan oli työvoiman edustajille annettu palkinto. Köyhä omasta syystään ja köyhä onnettomien olojen pakosta -erottelu jatkui Lloyd Georgerin kansanbudjetista (1911) Beveridgen raporttiin (1942) ja sen kautta nykyisyyteen.

Hieman outoa on kuitenkin se, etteivät tekijät puutu chartistiseen lehdistöön (vrt. Fleet papers), eivät erittele ns. luonnonoikeudellista sosiaalikritiikkiä (vrt. Michael Vesterin **Proletariat als Lernprozess**) eivätkä fabianistisen vasemman siiven radikalismia (Left Book Club). Vai onko oletettava, että kaikki kädet olivat yhtä likaisia? Ei kai?

Hyvinvointipummit sosiaaliuutisissa

Lehdistö-, radio- ja televisiojulkisuuksien tutkiminen organisoitiin seuraavasti: tutkittava ajankohta oli 5.7. - 24.12. eli kuuden kuukauden jakso vuonna 1976,

jota yleisesti on sanottu leikkausten vuodeksi (the year of the cuts). P.G. ja S.M. kävivät läpi neljäntoista erilaisen median sosiaaliuutiset 125 päivän osalta (viikonloput tiputettiin pois) eli sosiaaliuutisvälineitä on ollut todella paljon, teoriassa 1750 sanomalehteä tai radioja ja televisiolähetystä (lakot ja eräät muut seikat pienensivät tutkimusaineistoa).

Sosiaalipolitiikkaa ja sosiaaliturvaa koskevat uutiset ja kommentit eivät ole mitään tärkeitä uutisaiheita. Lehdillä ei liioin ole kovin paljon asiantuntemusta, sillä vain Timesilla ja Guardianilla oli useampia alan erikoistoimittajia (asunnot, sosiaaliturva jne.). Lisäksi sekä toimittajien että yleisön kautta saatiin tietoja siitä, että sosiaalipolitiikkaa ja sosiaaliturvaa koskevat uutiset ovat ikäviä, toimittajat joutuvat toistamaan vuodesta toiseen samoja juttuja, lehdistökonferenssit eivät anna mitään, alalta ei oikeastaan ole mitään erityistä kerrottavaa. Toisaalta monet eivät viitsi lukea sosiaaliuutisia lehdistä, kun TV kertoo niistä paremmin. Ongelmana on toisin sanoen itse sosiaalialan läpinäkyvätön, politisoitu ja valtiollistettu luonne. Tähän luonnollisesti liittyy se tunnettu tosiasia, että sosiaalivaltiolla ei ole mitään toimivaa julkisuutta. - Sosiaaliuutiset ovat sellaisia kuin ne ovat sen vuoksi, että sosiaaliala on sellainen kuin se on.

Mekanismi, joka lopulta suodatti sosiaalisuutisia osoittautui seuraavaksi. Sosiaaliuutinen ei konstituoidu pelkästään sosiaalipolitiikan järjestelmäpiirteistä, asiakkaista ja sosiaalitoimistoista, vaan siitä, että asia samalla tunkeutuu jollekin toiselle alalle, kuten rikollisuuteen (murhat, lasten kuolemat jne.), rotuasioihin ("mitä tummempi, sitä helpompi saada sosiaaliapua"), sukupuolisuuteen ("Welfare Man Paid for Sex with Schoolgirl") tai poliittisiin konflikteihin (kansanedustajat, byrokraatit jne.). Loppujen lopuksi tutkitavan ajanjakson tärkeimmät uutiset liittyivät työttömyysavustusten tai sosiaaliturvan väärinkäyttöön. Varsinkin Daily Telegraph kunnostautui keskittymällä lähes yksinomaan hyvinvointipummien käsittelyyn.

Tutkittavalla ajanjaksolla oli joitakin erikoistapahtumia, joita lähes kaikki lehdet käsittelivät ja joihin palattiin myöhemmin. Näiden kautta erilaisia latente-

ja uskomuksia kehiteltiin aktiivisesti julkiseksi debatiksi käsittelemällä yleensä aluksi veroja, ununsaajia ja asiakkaiden moraalia, aitoutta ja tarvitsevuutta, siten koko sosiaaliturvajärjestelmää ja vähitellen asetettiin kyseenalaiseksi koko apparaatti ja se filosofia, jonka varaan se oli rakennettu. P.G. ja S.M. antavat näitä käsitellessään esimerkkien puhua puolestaan ja analyttisyys on vähäistä.

Seuraavassa joitakin esimerkkejä ja samalla englantilaisen lehdistön tuttua individualisoivaa ja skandaaleja etsivää "scrounderfobiaa" eli hyvinvointipummi-ideologiaa. Suurin osa sosiaalijutuista sivuaa jotenkin sitä porvarillisen sosiaalipoliittikan vanhaa teemaa, että halutaan selvittää yksilöllisten erojen (vammautunut jne.) ja epäsosiaalisen käyttäytymisen eroja. Toisin sanoen työttömät välttelevät työtä, muodostuvat parasiiteiksi. Edelleen perheitä mustattiin siitä, että ne hankkivat liikaa lapsia. Räikein ja samalla havainnollisin esimerkki tästä on the Knight Family.

John Knight "with his legal and common-law wives and the twenty children" oli useita vuosia lehtien käsittelyssä, samoin kuin jotkut muutkin suurperheet, joiden isät olivat "laiskoja" eivätkä "viitsineet tehdä työtä". Myös Westminster-julkisuus ja konservatiiviset kansanedustajat puuttuivat lehdistössä Knightien perheeseen. Eräsikin kansanedustaja totesi, että "ne lisääntyvät kuin rotat" ja avustukset pitäisi katkaista siihen asti kun herra Knight on steriloitu. Byrokraatit laskivat Knightin perheen tarvitsevan noin 50 000 punttaa maksavan talon, jotta koko perhe saataisiin mahtumaan saman katon alle. Lehdet seurasivat lapsi numero 21:n tuloa: "Superdad does it again". Knightit saivat kirjeitä kaikkialta maailmasta. Eräessä John Knightiä sanottiin "The Bed-Hopping Madmaniksi". Aina kun Knightien perheessä tapahtui jotakin uutta, lehdet seurasivat perässä. "Superdad takes a day-off" liittyi siihen, kun John Knight matkusti Lontooseen rakauselämästään kirjoittaman kirjan julkistamistilaisuuteen. - Eräs toinen vastaava tapaus oli Kinchin perhe: "Kerjäävät Kinchit maksavat sinulle 500 punttaa viikossa". Eräs tuomari totesi julkisuudessa tästä irlantilaisesta perheestä: "Go back to Ireland".

Tämä on aikamoinen sekamelska.

Populaari journalismi loi siitä mytologian ja pyrki tuomaan esille, että Englannin hyvinvointisysteemi on kaaoksessa, sosiaaliturvan järjestelmästä on tullut kontrolloimaton jättiläinen, valtio on alkanut suosia "joutilaisuutta, valheellisuutta, uppiskaisuutta, petokellisuutta ja huijausta". Hämmästyttävää on se, kuinka vähän P.G. ja S.M. lopulta analysoivat näin lavastettua ja samalla tosiasialista **konfliktia yhteiskunnan (systeemin) ja poikkeavan vähemmistön välillä**. Eräät konservatiiviset kansanedustajat rakensivat uraa mustaamalla hyvinvointivaltion kerjäläisiä ja kehottamalla communityn ihmisiä aktiivisesti kertomaan väärinkäytöksistä ja epäilyttävästä moraalista lehdistölle. Näin ne sanoivat suojelevansa "niitä, jotka todella tarvitsevat hyvinvointipalveluksia".

Voi olla, että yorkshireläinen mies, joka marraskuussa 1976 "joutui naapureidensa jatkuvan hyökkäyksen kohteeksi" oli tällaisen kampanjan uhri. "Tiiliä revittiin hänen talonsa katosta, sähköisiä heitettiin hänen postilaatikoonsa ja häntä solvattiin alituisesti kadulla. Nivelreumasta vammautunut mies oli erehtynyt tekemään keveitä puutarhatöitä avoimesti julkisen katseen edessä, vaikka hänen naapurinsa hyvin tiesivät hänen saavan työttömyysavustusta". Väärinkäytöksiä tutkittiin. Mutta P.G.:n ja S.M.:n mukaan sosiaaliturvasta vastuussa olevat ministerit ja asiaa tutkineet komiteat eivät kenneet arvioimaan petosten ja huijausten määrää.

P.G.:n ja S.M.:n mukaan muodostuneissa osajulkisuuksissa saatiin aikaan kovia teemoja katutasolle ja pubikeskusteluihin saakka. Tällaisia olivat muun muassa se, että sosiaaliturvan väärinkäyttö vaikuttaa haitallisesti työläiskortteissa vielä esiintyvään traditionaaliseen työetiikkaan sekä veroja maksavien ja lujasti töitä tekevien kunnan kansalaisten enemmistön ja siten koko yhteiskunnan etiikkaan. Toiseksi sosiaalipoliittikan virkamiehet ehdottivat, että ihmisiä sijoitettaisiin väliaikaisesti parakkeihin ("like Soviets"). Kolmanneksi, kansalaisoikeuksia määriteltiin aktiivisesti uudelleen. Neljänneksi sodankäynnin retoriikkaa ja sanastoa tuli lehtiin ("sota hyvinvoinnin väärinkäyttäjää vastaan"). Viidenneksi, sosiaalipoliittikan byrokraatit ja sosiaalityöntekijät tuomittiin epäkompe-

tenteiksi ja hyödyttömiksi; sosiaalityöntekijät eivät tee sitä mitä heidän tulisi tehdä, heitä on liikaa ja he ovat suurelta osin tarpeettomia (sosiaalityö maksaa sakkolaput, hotellilaskut jne. eli "Don't worry about the bill, here come the cavalry"; "uusi päivä, uusi Knight").

Kuudenneksi hyökkäykset kohdistuivat varsinkin etnisiä vähemmistöjä ja siirtolaisia vastaan, joista tehtiin poikkeavien superkerjäläisten pääjoukko ("uudet huonekalut - superkerjäläisten uusin vaatimus"). "Blackies", "wogs" (aasialaiset ja arabit), ulkomaalaiset, "anybody with a black face" saavat helpoiten apua. Mitä tummempi olet, sitä helpompi saada. Tummat ("darkies"), jotka eivät ole koskaan maksaneet mitään sosiaaliturvamaksuja saavat apua, mutta tarvitsevat vanhukset eivät saa mitään. Seitsemänneksi, monet vetosivat henkilökohtaisiin kokemuksiin eli sanoivat henkilökohtaisesti tuntevansa sosiaalivaltion superkerjäläisiä ("when I walk down the street I see forty or fifty of them in the pub"). Kahdeksanneksi, kun sosiaaliturva kuvataan poliisimekanismina voidaan helposti antaa se kuva, että avunsaajat ovat rikollisia, kontrolloitavia, tutkittavia ja valvottavia. Yhdeksänneksi, työttömiä solvattiin verrattain avoimesti ("Yes it is easy to fiddle", "Never has the tempting fruit of the social security tree been plucked by so many so falsely"; ruskeaksi paahuneiden työttömien nuorten hedonistinen armeija elää Espanjassa "Seaside Social Security Office"n avulla, "pidä loma valtion kustannuksella" jne.). Kymmenenneksi, seksuaaliset teemat vedettiin esiin ("Sex Client was Social Worker", "social work sex beast"). Yhdenneksitoista, komiteoissa ja väärinkäytöksiä tutkineissa toimikunnissa mukana olleita sosiaalipolitiikan tutkimuksen edustajia halvennettiin (esim. David Donnison oli "dotty prof" ja Richard Titmuss "the Titmice"). Ja vihdoin kahdenneksitoista, uudeksi sankariksi ja terveen kansalaismoraalin edustajaksi nostettiin pikkuvaupiat ja pienyrittäjät.

Lopuksi

Eräs onnettoman tilanteen syy on liberaalisista tai kriittisistä aineksista muodostuvan vastajulkisuuden puuttuminen. P.G. ja S.M. erittelevät kyllä eräiden

lehtien lakkauttamista (News Cronicle, Sunday Citizen, Daily Herald), vasemmiston ja ay-liikkeen äänen kuulumattomuutta, Daily Mirrorin ongelmia ja sanovat, että "by the 1960's a vast sweep of liberal and social democratic opinion had been erased from the pages of British Journalism" ja selittävät tällä näkökulman kaventumista ja "scroungerfobian" mahdolliseksi tulemista ja konservatismiin esiinmarssia. Vastajulkisuuksien tarkempaa erittelyä teoksesta ei kuitenkaan löydy. Eivätkö kriittiset tutkijat saaneet mitään esille, eikö Fabian Society voinut mitään, eivätkö ryhmät kuten Child Poverty Action Group jne. voineet mitään, minkälaista oli tietoisuus ja toiminta itse sosiaalityöntekijöiden keskuudessa ja miten brittiläinen feminismi reagoi.

Tekijät keskustelevat lehdistön toiminnan implikaatioista (toisaalta "agenda-setting" ja toisaalta vaikutukset sosiaalivaltion hallinnon arkipäivään) sekä lehdistöstä "historian vaihdemiehenä". Tarkasteltavana olevan tematiikan kannalta osuvin on kuitenkin tiedotusvälineiden rooli nyky-yhteiskunnan materiaalistien kokemusten ja ongelmien sekä kansallisten ja kulttuuristen perintöjen kombinoijana (vrt. Bommies & Wright 1982). Tässä suhteessa englantilaisten sosiaalivaltion dynamiikka on nimittäin ollut jatkuvaa moraalinäytelmää, jossa dominoivaa kansallista ideologiaa ja moraalialfirmoidaan personifioimalla tiettyjä arkielämän autenttisia draamoja. Toisella puolella ovat työtä vieroksuvat kulkurit, degeneroituneet huonot yksilöt ja vieraantuneet muikalaiset ja toisella puolella sankarilliset kauppiat, joissa yhdistyy säästäväisyys, yritteliäisyys ja kunniallisuus (vrt. Scrooge McDuck). Loppujen lopuksi ratkaisevia ovat kansallisen yhtenäisyyden arvot (kulttuurisen konsensusen politiikka), työetiikka, itseapu, perinteinen perhe-elämä ja "anti-welfarism". Kun "anti-welfarismi" yhdistetään draamaattisiin tyyppeihin, kansan muistiin ja tietoisuuteen, sitä vastaan on vaikea asettua. Näin tehdään köyhyys ja köyhyyskulttuuri näkymättömäksi. Ensin hyvinvointikapitalismi teki köyhyyden yhteiskunnalliset syyt ja ehdot näkymättömiksi; sitten lehdistö persoonallistaa ja individualisoi sitä jatkuvana moraalinäytelmänä.

Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuutta tummin värein esittänyt Heikki Lehtosen haastattelu (KU 15.10.13) oli otsikoitu seuraavasti: "Hyvinvoinnin jälkeen on edessä KERJÄLÄISLAUMOJEN JA ROSVOJOUKKOJEN PALUU, pelkää sosiaalipolitiikan tutkija". Juuri tämä tunnus, "kerjäläislaumojen ja rosvojoukkojen paluu", olisi mainiosti sopinut Peter Goldingin ja Sue Middletonin kirjan nimeksi tai sen alaotsikoksi. Sillä he olisivat tarkoittaneet englantilaisen keskiluokkaisen lehdistön "scroungerfobiaa" eli hyvinvointipummiin esiinmarssia. Lehtonen kuitenkin tarkoittaa - Kansan Uutisten anonyymien toimittajan ymmärryksen mukaan - "kerjäläislaumojen ja rosvojoukkojen uutta paluuta uuden ajan alun malliin" eli sellaista tilannetta, jossa kapitalismin strukturoivaa otetta ei ole, ja ilmeisesti näkee, että tällainen vaara on uudestaan tulossa (leikkaukset, supistukset, oman avun varaan jääminen, työttömyys jne.). Tässä minun on pakko olla eri mieltä Lehtosen kanssa. Yhteiskunta on muodostunut läpinäkymättömäksi ja sosiaalipolitiikasta puheen ollen sitä ei ole kunnolla olemassakaan. Asioiden tarkastelu olisi selväpiirteistä, jos kerjäläisiä ja köyhiä todella olisi olemassa. Mutta nyky-yhteiskunnassa (sekä Englannissa että Suomessa; monet täältä jonkin aikaa poissa olleet ja tänne palanneet havaitsevat pitkälle menneen "kontrolliyhteiskunnan" juuri Suomessa) koko kerjäläisen ja köyhän käsite on tullut mahdottomaksi. Sen sijaan meillä on hallinnollisen rationaliteetin ja kontrolli-instanssien määrittelemiä ihmisryhmiä (kuten psyykkisesti vammaisia, sosiaalisesti vammaisia, työrajoitteisia, päävammaisia, puoli-ihmisiä ja vajaaihmissiä, 30 %:sti työkyvyttömiä jne.), mutta ei kerjäläisiä eikä köyhiä. Silti meidän aikamme kerjäläiset eli hyvinvointipummit rosvoavat hyvinvointivaltiota eli veronmaksajien rahoja, ja siitä eivät veronmaksajat pidä.

Risto Eräsaari

Kirjallisuus

BOMMES, Michael & WRIGHT, Patrick. 'Charms of residence': the public and the past. Teoksessa JOHNSON, Richard ym. (toim.). Making histories. Studies

in history-writing and politics. London, 1982.

SIPILÄ, Jorma. Oma apu sosiaalihuollon pelastuksena. Sosiologia 20(1983)3.

Otsikot kasvavat, asiat pienenevät

LEHTOLA, Erkka. Kovaa pumpulia, Journalistin muistikirjasta. Juva, WSOY, 1983.

"Veikko Pirilän kirjasta oli mielenkiintoista sattumoisin nähdä sen käsikirjoitus WSOY:n kirjallisella osastolla. Se oli kokonaisuudessaan itse kirjoitettu. Sitä ei ollut saneltu, sitä ei ollut kirjoittanut haamu. Se oli paksu paperinippu, jossa jokainen liuska oli huolellisesti naputettu käsikäyttöisellä, kirjaimistoltaan hiukan kuluneella kirjoituskoneella. Lyönti- ja muut pienet virheet oli korjattu huolella ja tarkasti. Se oli vanhanaikainen gutenbergiläinen käsikirjoitus."

Tämä sitaatti Erkka Lehtolan, Aamulehden kulttuuriosaston päällikön, kirjasta karakterisoi yhtä tärkeää puolta hänen journalismi-ihanteestaan: tietyytyypistä nostalgista menneisyyden ihailua, vakaumusta siitä että moderni teknologia latistaa olennaisesti journalismia ja on jo tehnytkin sen.

Minua tuo sitaatti kiinnostaa erityisesti siksi, että omat käsikirjoitukseni ovat ja tulevat elämäni loppuun saakka olemaan muodoltaan täsmälleen samantaisia kuin Veikko Pirilän, Ilkan eläkkeelle siirtyneen päätoimittajan. Pirilän elämäntyö ei kuitenkaan kelpaa minulle ihanteeksi, koska näen siinä liikaa poliittisesti ja ideologisesti manipulatiivisen journalismin piirteitä.

Toisin sanoen: tässä on jotakin selittämistä kaipaavaa. Meillä, Lehtolalla ja minulla, on journalismi-ihanteissamme jotakin tärkeää yhteistä, mutta se ei kenties kuitenkaan riitä sijoittamaan meitä joka suhteessa samaan rintamaan.

Joka tapauksessa Lehtolan kriittisyydessä tekniikkaa kohtaan ehkä on paljon tervettä. Journalismin kaupallistumista hän inhoaa aidosti ja perustellulla taval-